

ARVUSTUS | „Inimese anatoomia“ passib keskmisest uudishimulikumale teatrivaatajale nagu rusikas silmaauku (7)

Mart Kangro autorilavastuses „Inimese anatoomia“ on jaatus naha ja lihaste all olemas, aga ainult siis, kui hoolega vaadelda.

Meelis Oidsalu

Päriseluga võrreldes aegluubis kulgevas etendusolukorras muutuvad lavastuses ka väikesed tottrad ettevõtmised sündmuseks. Fotol esiplaanil Jörgen Liik, taamal

Rasmus Kaljujärv

FOTO: KRISTEL ZIMMER

Kuula artiklit 9 min

Lisa

TELLIJALE AVATUD

Naljaga pooleks võiks öelda, et Mart Kangro kirjutatud ja lavastatud „Inimese anatoomia“ on Samuel Becketti näidendi „Godot'd oodates“ sportlik uusversioon. Kujutage end kergejõustikustaadionile kaasa elama kümne tuhande meetri jooksu võistlusele ja saate ettekujutuse nii Sakala 3 kammersaali liigendusest kui ka Ekspeditsiooni uuslavastuse tempost.

Publiku on Kangro paigutanud „staadioniringi“ sisse. Saali äärde jäetud kitsast lavasoolikast („jooksurajast“) on vaatajale korraga näha ainult pool. Ülejäänud pool jääb vaataja selja taha, kuhu piiluda pole võimalik, sest kammersaali poolitab kahe istmerea vahele püstitatud kipsist sein.

Tsitaadid ja viited Agnès Vardalt, Roland David Laingult ja Jérôme Belilt (näitlejad võtavad korraks särgid seljast) sulanduvad „Inimese anatoomia“ poeetikasse orgaaniliselt.

FOTO: KRISTEL ZIMMER

Liigendus kui lavastuse osa

Üldjuhul pole arvustuses põhjust teatriruumi kirjeldamisele kuigi palju tähemärke kulutada. „Inimese anatoomia“ ruumi liigendusest tuleb aga rääkida kui lavastuse osast. Kangro on kunstnik Kristel Zimmeri abiga loonud etenduspaiga, mis mõjub vaatajale

ooteruumina. Publik läbib etendust vaadates ka ise ootamise praktikumi. Aeg-ajalt satuvad kõik neli näitlejat (Marika Vaarik, Katariina Tamm, Rasmus Kaljujärvi ja Jörgen Liik) ühte saalipoolde. Sel hetkel on näitlejad poole publiku jaoks justkui kadunud. Tuleb oodata.

Tsitaatidel ja beckettlikkusel on tekstis tähtis roll, aga nii näidendi kui ka lavastuse *flow* on äratuntavalt Kangro oma.

Nii umbes kolmekümnendat lavastust tegev Kangro on öelnud, et ta järjest enam tahab kanda enda ja teiste kogemusi uutesse lavastustesse kaasa. Sein tuli kaasa Kanuti Gildi SAAL-i 2020. aasta lavastusest „Kas te olete oma kohaga rahul“. Siis oli sein hall ja paiknes väljakutsuvalt esimese istmerea ees, mitte selja taga. 2021. aastal Von Krahli teatris välja toodud „Täna õhtul Lorem Ipsumi“ kohta kirjutas äsja kriitikupreemiaga pärjatud Kaur Riismaa Sirbis, et näitlejad on Kangro lavastuse „trükimust, nende omavaheline liikumine on kerning, pausid on sõnavahed ja pimedus reavahe.“ Kirjavahemärgi-filosoofial on oluline roll ka „Inimese anatoomias“.

Tsitaadid ja viited Agnès Vardalt, Roland David Laingult või ka Jérôme Belilt (näitlejad võtavad korraks särgid seljast) sulanduvad „Inimese anatoomia“ poetikasse orgaaniliselt. Tsitaatidel ja mainitud beckettlikkusel on tekstis tähtis roll, aga nii näidendi kui ka lavastuse vool või *flow* on äratuntavalt Kangro oma.

„Inimese anatoomia“ ei lähtu otseselt Beckettist, aga sarnasused „Godot’ga“ on ilmselged. Fotol kogu neljane trupp Rasmus Kaljujärvi (vasakult), Marika Vaarik, Katariina Tamm ja Jörgen Liik

FOTO: KRISTEL ZIMMER

„Inimese anatoomia“ ei lähtu otseselt Beckettist, aga sarnasused „Godot’ga“ on ilmselged ja neid on tegijad oma sõnul ka proovide käigus teadvustanud. Nii Becketti kui ka Kangro väljenduslaad on katkendlik ja minimalistlik, kummagi näidendis kasutatakse lihtsat keelt ning piiratud sõnavara. Nii sünnib rõhtsalt poetiline, aga ühtlasi vaene ja hõre lavaatmosfäär. Õrna- ja hõredavõitu „Inimese anatoomia“ teeks mõne sisse unustatud mobiiltelefoni helin täitsa katki. Intensiivsus on kohtlaselt madal, sest, nagu öeldud, etendatakse ootamist. Nii vaese ja tingliku teatrikeelega puhul on ülevõi alamõtlemise risk üsna suur. Nagu ka sellega kaasnev tõlgendusvabadus.

Mängib ka ajatajuga

Ruumitajule lisaks mängib „Inimese anatoomia“ vaataja ajatajuga. Päriseluga võrreldes aegluubis kulgevas etendusolukorras muutuvad ka väikesed tottrad ettevõtmised sündmuseks, pälvivad tänuliku reaktsiooni või kergendusohkega segatud naerurõkatuse. Istusime seal kammersaali publikusaarel nagu paadita kalurid, vaatasime igatsevalt merele, et aeg-ajalt seljauime silmata. Jörgen Liik hüpleb ühel hetkel punasel linttökkel kaksiraksi, kilkab „oih, aih, oih“ (midagi

sellist). Nalja kui palju. Lavakoridori veeretatud televiisoriekraan videokollaažiga uudiseid lugevatest välismaa uudisteankrutest mõjub ses hõreduses eriti intensiivselt ja seega ootamatult „kunstipäraselt“.

Lavastuse tarbeks lõi kunstnik Kristel Zimmer videokollaaži ETV uudisteankrutest. Kollaaži moodustanud videoklippides oli toodud see murdosa sekund hetkest, kus diktor vaatab kaamerasse ja alustab lauset. „See hetk, kus veel teadmata saab kohe teatavaks,“ kui tsiteerida lavastajat. Selliseid katkeid oli kollaaži kogutud 1990ndatest kuni tänase päevani. Tegijate kinnitusel polnud videoklipis midagi naeruvääristavat, see teenis kujundit. ETV võinuks mastaapse nikerdamise tulemusena valminud töö üle uhke olla. Ometi otsustas ETV video esitamise keelata ja selle asemel näemegi lavastuses välismaa diktoreid.

Rasmus Kaljujärvi ja Jörgen Liik Mart Kangro autorilavastuses
FOTO: KRISTEL ZIMMER

Ekspeditsioon on märksa vähem ninakas kollektiiv, kui oli samades ruumides tegutsenud NO99.

Juhuks kui ETV peab Ekspeditsiooni liiga ohtlikuks teatriks, siis olgu öeldud, et kuigi tegijad on suuremalt jaolt teatri NO99 taustaga, on Ekspeditsioon märksa vähem ninakas ja märksa enam vaatleva hoiakuga kollektiiv, kui oli samades ruumides tegutsenud NO99. ETV-

I võib viimase aja kokkupuutest eesti „mitteakadeemilise“ teatriga („Kinoteatri õhtuse vööndi“ saate keelustamine mullu 22. detsembril) muidugi hing veel marraskil olla. Kultuurisõbralikkust järjekordne ärakeelamise tõik otseselt ei tõenda, pigem organisatsioonis levivat tõrjuvat automatismi kultuuri „kahtlasemate“ avaldumisvormide suhtes ja ülearenenud kontrollivajadust. Sürr suhtumine rahvusringhäälingult.

Palju teemakihte

Sürrealismist kõneldes – ka „Inimese anatoomia“ tekstis on sürrealismile omast automatismi. Suhtlusepisoodides avalduva automatismi välja valgustamine on läbiv meetod, millega Kangro ja Ekspeditsiooni trupp lavastuse teemad vaatajani toovad. Teemakihte on mitu. Lisaks ootamise haiglasliku pühitsemise (ühel hetkel panevad näitlejad pähe päkapikumütsid) osatamisele võimaldab see habras teos just tänu oma aeglusele ja hõredusele distantsilt vaadata praeguse ühiselu suhtlusmustreid ja sundkäitumisi. Beckett'i „Godot'st“ erinevalt jääb Kangro tekstisegadikust kõlama vaikne, puhas helgusenoot. Kõlab koledalt, aga see helgus on lavastusel kontides (anatoomiatunnis tuttava skeletiga tantsitakse korra ka laval).

Nii nagu etendusruumgi on „Inimese anatoomia“ poeetilised arutelud ringjad, spiraalsed, tsüklilised: „Pole lugu – pole kohta, pole kohta – pole ootust. Pole ootust – pole lugu, pole lugu – pole kohta, pole kohta – pole ootust.“ Kui inimese „lugu“ muutub või kaob, kaotab ka looga seotud „koht“ tähenduse, „ootus“ aga tingib „lugude“ jätkumise. Ka teistes sarnastes monoloogides või vestlustes moodustavad kolm-neli valitud mõistet tsükli või ringi, mõisted toetavad üksteist, sõltuvad teineteisest, mõttekondid pole näidendisse eepiliselt laia pillutatud nagu Beckett'il. Kangro elujaatus paistab kätte poeetiliste monoloogide kui etendusruumi tsüklilisest ülesehitusest. Jaatus on „Inimese anatoomia“ naha ja lihaste all väga äratuntavalt olemas, aga ainult siis, kui hoolega vaadelda. Elujaatuse märk on ehk seegi, et kammersaali staadionlaval liigutakse erinevalt

spordistaadionidest päripäeva. Alguses hajusamalt, lõpus juba protsessiooni või rongkäiguna.

Lavastuses tõstetakse argielu harjumused haavatavalt ja armastavalt poodiumile.
Fotol Marika Vaarik ja Jörgen Liik
FOTO: KRISTEL ZIMMER

Mantrana korratakse triviaalse kõlaga (aga lavateksti lähemal ülelugemisel poeetiliselt tihedad ja tuumakad) arutelud vahelduvad lühemate hõigetega. Loetletakse kujuteldavast aknast mööduvate autode marke: „Škoda, Volkswagen, Škoda, Kia, Toyota, Škoda, jälle Škoda buss, Mercedes Benz, Peugeot-Renault.“ Eks see tekitab sageli trotsi, kui mingid argised triviaalseid asjad lavale tõstetakse. Miks peaks teatripileti ostma selleks, et kuulata, kuidas Marika Vaarik automarke loendab?

Vähendab päriselu triviaalsust

Mulle endale on igasugune kultuurimessianism – jutt kunsti päästvast või ravivast toimest – närvidele käinud, aga kui argielu automatism ja sellest kantud kõnetamise ja kõnelemise harjumused nii haavatavalt ja armastavalt poodiumile tõstetakse, nagu seda teeb „Inimese anatoomia“, siis tundubki päriselu märksa vähem triviaalne. See päriselu, kus oma suhtlusharjumuste ja nende sisse peidetud

võimusuhete pimedate beckettlike orjadena toimetaksime, kui Mart Kangro, Ekspeditsioon ja teised pühendunud inimesed meile aeg-ajalt armastavalt abikätt ei ulataks. Keskmisest uudishimulikumale teatrivaatajale passib „Inimese anatoomia“ nagu rusikas silmaauku.

LAVASTUS

„Inimese anatoomia“

Autor ja lavastaja Mart Kangro

Kunstnik Kristel Zimmer

Heli- ja valguskunstnik Kalle Tikas

Dramaturgiline tugi Kristel Zimmer, Kalle Tikas

Laval Marika Vaarik, Katariina Tamm, Jörgen Liik, Rasmus Kaljujärv

Esietendus teatris Ekspeditsioon 30. märtsil Sakala 3 teatrimajas

Rasmus Kaljujärv, ekraani ees seljaga Katariina Tamm

FOTO: KRISTEL ZIMMER

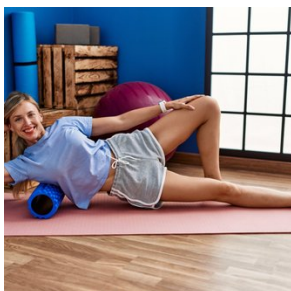
SOOVITAME SULLE

OTSE DELFI TV-s | Kalev/Cramo võõrustab Eesti-Läti liiga poolfinaalseeria avamängus Ventspils

Suur auhinnalõhede aeg pole endiselt möödas: naised saavad poole vähem kultuuripreemiaid

Külm dušš, kuum saun või massaaž – mis on trennist taastumiseks kõige parem?

Elektrilevi: kehtiv võrgutasu ei ole jätkusuutlik

Idee õhtusöögiks | Krõbe ja suus sulav juustušnitsel valmib kiiresti ja maitseb kõigile

KUULA | „Jalgpallistuudio“: Kas Vassiljev peaks jätkama kaptenina ja kuidas lahendati koondises olukord aasta tagasi?

Zemgale – atraktiivne piirkond ettevõtluse arendamiseks ja investeringuteks

ENNE JA PÄRAST | Hammaste puudumine on minevik

Lilleküla Kodud | Hubane linnakodu rohelises Kristiines